

Počátek filosofie?

Zuzana Svobodová

Kdy?

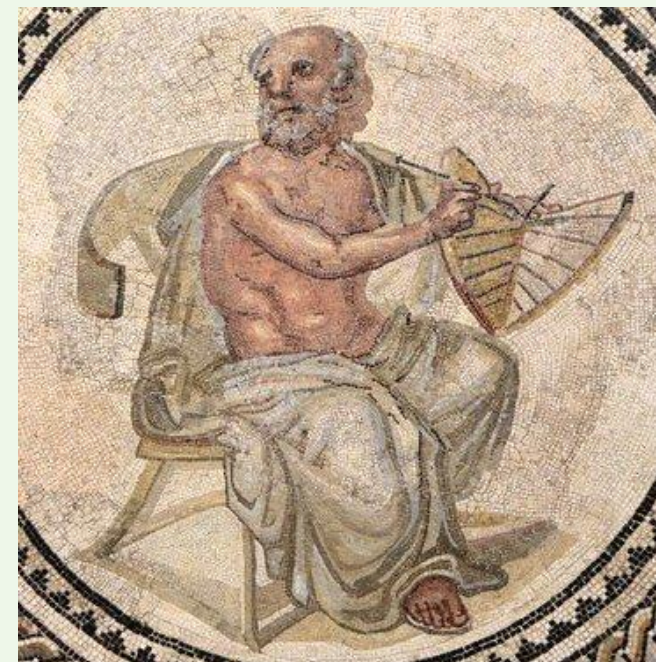
- Aristotelés: až tehdy, když **utišena vnější potřeba** a lidé měli **volný čas** (poprvé u kněží v Egyptě)
- u bohatých obchodníků v bohatém městě (**Milétos** – „perla Iónie“, přelom 7. a 6. st. př. Kr. – v dnešním Turecku)
- Prozíravost (**Thalés**): první předpověď zatmění Slunce: 25. 5. 585 př. Kr.
- *Neboj se, člověče, není osudu!* Pokus o novou iniciaci lidství.
- Hegel: „Odvaha k pravdě, víra v moc ducha, toť první podmínka filosofie.“
- Když nejde již o věci, ale o podstatu věcí:
„Co to je, co je?“

Kde počátek?

- **Odkud** všechno pochází? Co je **principem**? Co je **pralátka** všeho?
- **jednotný** princip: božství, které vládne ve věcech („vše je plné bohů“)
- praoceán – z něj se vydělila země. **Voda** je pralátka. „Vše je voda.“ Styx.
- **Fysis** jako celek → fyzikové, filosofové přírody

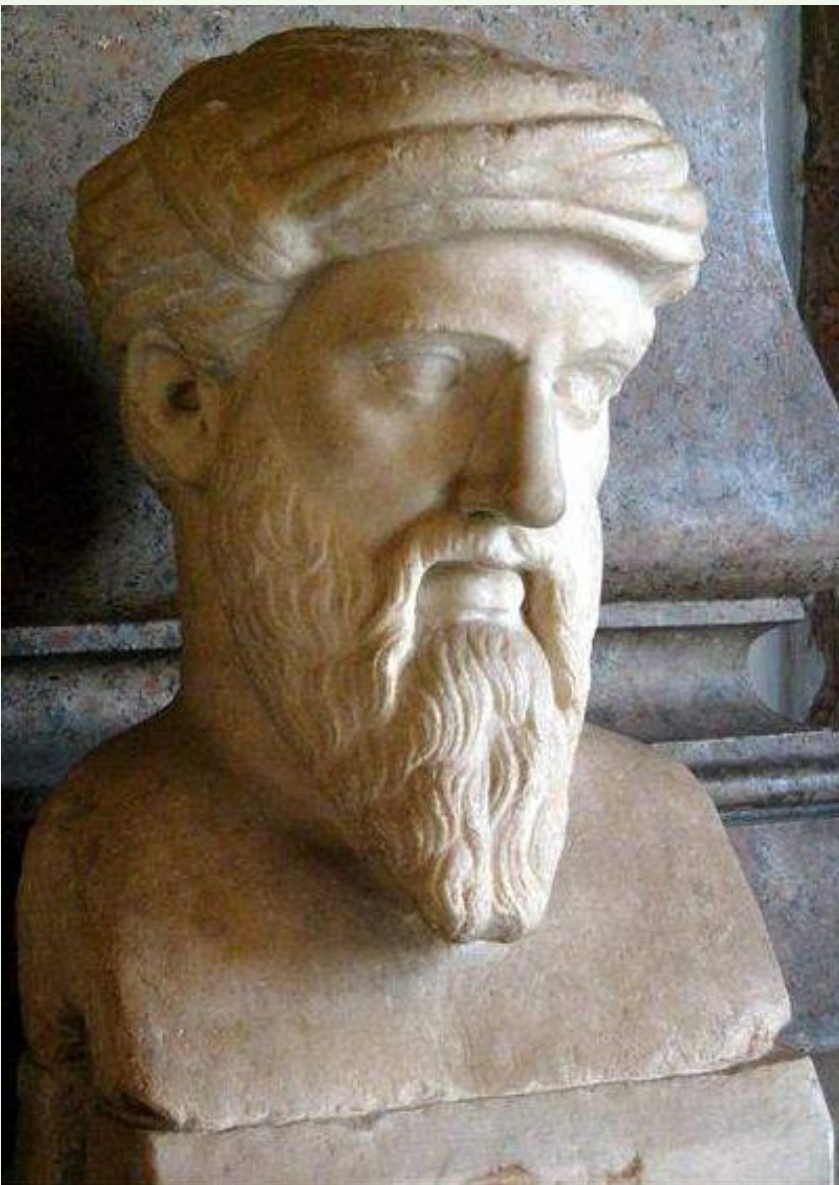
„Milétská škola“

- **Thalés: HYDOR, FYSIS**
- **Anaximandros** (570 př. Kr.) – gnómón ve Spartě, teoretická (*theoria*) pozorování v próze (Nietzsche: šlo o prvního filosofického spisovatele starověku). **APEIRON** – princip v neomezenosti, neustálá, tvůrčí síla, nepomíjivé, čas sám. Prabytí: neurčité, aby vznikání nepřestalo. Co už jednou vzniklo (to určité / ohraničené / jasné/konečné), zanikne/pomíjí/historické. Vznik a zánik. Zánik: trest a pokání za vinu; umírání – odpykávání viny. Vina: trvání na své existenci na úkor – usilování přes stanovenou míru: Svět je velkým bojem o bytí. Trvající zabraňuje přicházejícímu.
- **Anaximenés** (540 př. Kr.) – **APEIROS AÉR**; kvalita a kvantita

Nejstarší doba evropské vědy

- 7. a 6. st. př. Kr.
- **Pythagoras** (572-494 př. Kr.) ze Samu, utekl do j Itálie (Krotón, dnes Cotrone), zde filosofickónáboženský kruh, „pythagorovský spolek“ – **mystéria**, upravený orfismus, *metempsychósis*, dualismus: *sóma séma*. K očištění: pěstování spořádaného, spravedlivého života – životospráva, askeze. „pythagorovské mlčení“ (5 let, „vůl na jazyku“), „noční poslouchání“ – *autos efá*. Společný majetek – stolování, recitace (Homéra), hudba, cvičení. Na konci dne: **sebereflexe**. Později: matematikové, akúsmatikové (náboženské rozjímání, číselná mystika).
- **Harmonie** (příčné propojení – vor), Filolaos (5. st. př. Kr.): kosmos – vesmír, uspořádaný celek, první: země se pohybuje v kruhu.
- **Hudba sfér**
- **Číslo** základem všeho (tedy: omezené).
- Neomezené je nesmyslné a nerozumné.

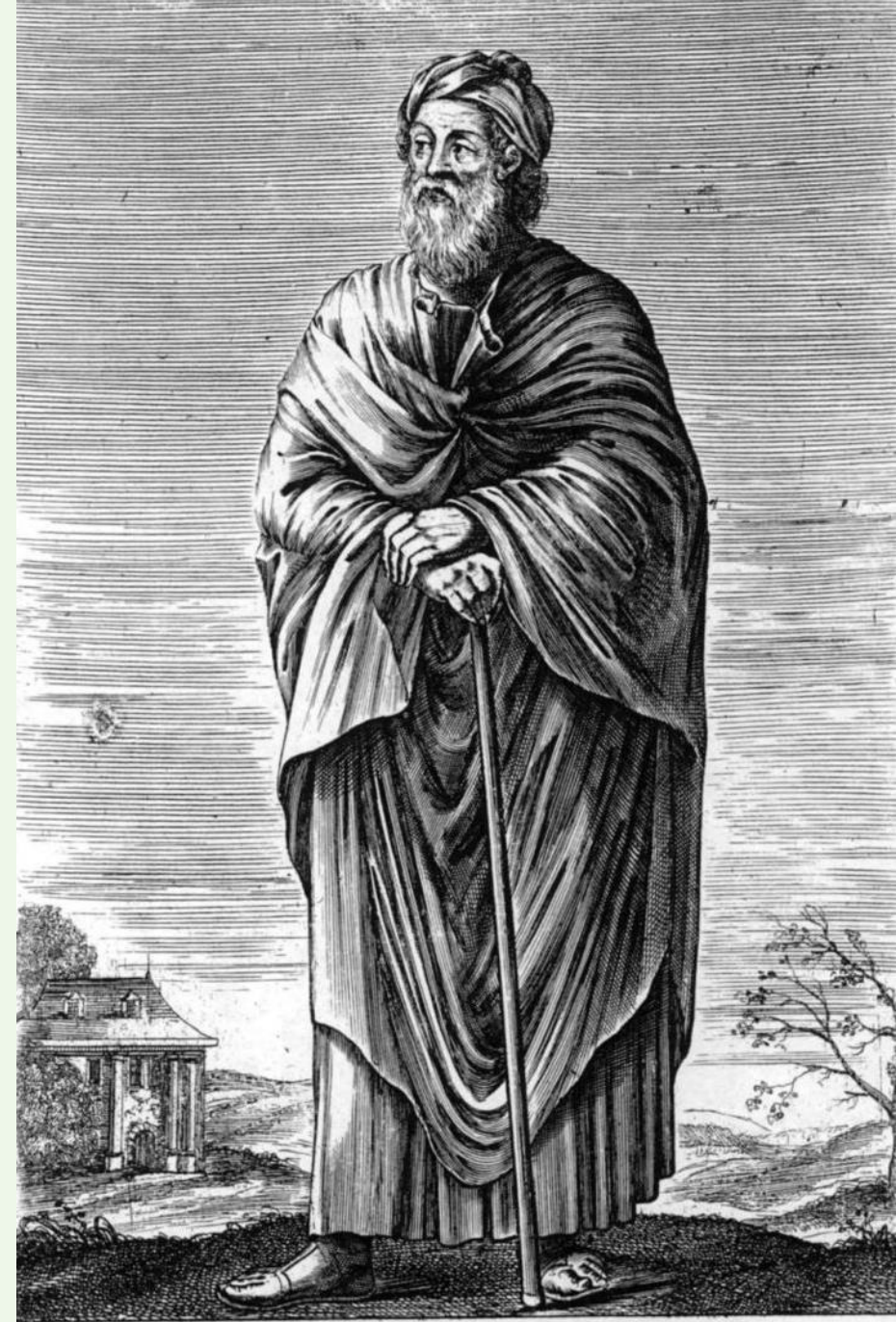
Politizující teologie

- **Xenofanés** z Kolofónu (cca 569-470 př. Kr.) – putující bard: filosofické zpěvy u krbů mocných, kritik antropomorfních představ bohů. Není ateistou. Snaží se čelit perskému panasiatismu změnou polyteistických kultů v účinnou panhelenizační myšlenku – politická snaha.
- 7 vlastností Xenofanova boha: jeden, největší, odlišný, cele všudypřítomný vnímáním i myšlením, spočívající – nehýbající se, není jen duch, ale má podobu koule.

Politizující teologie

Xenofanés:

„Jeden je bůh mezi bohy a lidmi největší, který smrtelníkům ni tělem ni myslí podoben není. Celý on vidí a celý též myslí a celý též slyší, na témže místě stále on zůstává, aniž se pohne; nijak mu nesluší, aby snad přecházel tam nebo onam. Beze vší námahy všechno on koná myšlenkou ducha.“ (Zl. B 23-26)

∞XENOPHANES.

Filosof poustevník

- **Hérakleitos** z Efesu (540-480 př. Kr.) aristokrat, opovrhuje majetkem i davem. * * *

„syťost rodí hybris/mnohost“

Světový proces je trvajícím aktem **hybris**.

Bůh vidí svět v rozporné harmonii x omezený čl vidí nespravedlnost, rozpor, utrpení.

„plačící/plačtivý/temný filosof“ (pomluvy)

antiteze: pyros, vliv perského kultu, logos; v souvztažnosti protikladů se zviditelňuje hluboká jednota.

„Neviditelná harmonie je silnější než viditelná.“ Zákon přechodu protikladů, vystřídání jejich moci: „Ze všeho se stává jedno a z jednoho všechno.“

Lidé jsou jako spící (je úkolem filosofů je probudit), s logem, s nímž neustále zacházejí, žijí v rozštěpenosti.

Filosof poustevník

- **Hérakleitos:**

věčné vznikání. Dialektické myšlení.

běžné mínění x vhled – logos

„Duši je vlastní logos“ = filosofie poprvé hledí na nitro člověka.

„Prozkoumal jsem sám sebe.“

„Fysis se ráda skrývá.“

„Celý svět je oheň, který plane a uhasíná, ... ve věčném koloběhu.“

„*Panta rei*“ (Vše proudí/plyne) – Vše postupuje a nic netrvá.

„... z neshodného je nejkrásnější harmonie“:

Harmonie = *Aréus* (válka, boj) + *Afrodita* (krása, láska)

„... boj je všem společný, právo je sporem.“

„vše se děje podle sporu a nutnosti.“

Filosof poustevník

*Anaxagorás z Klazomen říká, že cílem života je nazření
a z toho plynoucí svoboda;
Hérakleitos z Efesu však, že zalíbení (nebo: uspokojení).*

Kléméns Alexandrijský, Stromata II,130 (Hérakleitos A 21)

Od starších přebírá myšlenku:

vševládného Osudu (ř. *moira*, *heimarmené*)

Nutnosti (ř. *ananké*) – *logos*

a předává dál – stoikům: *fatum* (l. osud)

Hérakleitos: Pythagoras jako praotec všech podvodníků pěstujících *polymathii* (mnohoučenost, všeznalectví).

Sokratés: abych porozuměl Hérakleitovi, potřeboval bych délského potápěče.

Hegel: Hérakleitos je pravý počátek filosofie.

Nietzsche: Hérakleitos nikdy nezestárne.

Dále viz fysis.cz

„Elejská škola“

- j Itálie (Hylea – dnes Velia, zal. po r. 545 př. Kr. – řeční kolonisté, perská invaze)
- **Parmenidés** (cca 540-470 př. Kr.) – cesty (?Egypt, Athény – dialog s mladým Sokratem), možná učitelem Xenofanés (P. ale: nenábožensky)

***Bytí jest a nebytí není, bytí nemá vzniku ani zániku,
je věčné, stálé, neměnné, spojité, nepřetržité, homogenní,
neporušené, nedělitelné,***

***jedno (to hen), podobající se okrouhlé kouli.** (zl. B8)*

Jedno zůstává, zatímco mnohé se mění.

„otec racionalismu“ – cesta smyslového poznání je cesta většiny smrtelníků, doporučuje: rozumové poznání.

Úkolem čl: otevřít se pravdě, která se sama zjevuje.

„Elejská škola“

- **Zenón** (cca 490-430 př. Kr.)

aporie (bezradnost, nesnáz): půlení (A-B): Stadion - „Nelze projít nekonečným počtem (míst) nebo se dotknout nekonečného počtu v konečném čase“ (A 25), Achilles a želva, Letící šíp stojí: „Pohybující se nepohybuje ani na tom místě, kde je, ani na tom, kde není“ (B 4) .

„Je-li místo, v čem bude? Vždyť vše, co je, je v něčem, a co je v něčem, je též v (nějakém) místě. Bude tedy místo v místě, a to jde do nekonečna. Není tedy místa.“ (A 24).

Důkazy sporem proti mnohosti, pohybu, času, prostoru; upřednostnění **racionality** před zkušeností, zakoušením skutečnosti.

Klíč k pohybu hledal v klidu, pojmu, ohraničení. Více než o pohyb jde o povahu geometrického kontinua.

Vyhrocen rozdíl mezi smyslovým a rozumovým poznáním, nabízejí jednoznačně formální řešení: skutečnost není zkušenost, ale myšlené objekty. Křižovatka v dějinách myšlení: dále linie k Platónovi, nebo k sofistům a Démokritovi (atomismus, „směřící se filosof“)

